

۱۳ ایلول ۱۹۳۳

صافی ۸۴

دردنجی جلد

کیمی

تورک اوڤماغناک ناسر افطاریدر

داھا اون بىش ياشىدىدە ايكن احمد توفيق پاشانىك (هجى ١٢٨١) سى ايله ساليان پاشانىك (تارىخ عالم) ى بىندە تورجىلىك تمايلارنى دوغورمىشى. ٣١٢ دە استانبولە كىدىكم زمان ايلك آلدېم كىتاب لەئون قاهونك تارىخى اولمىشى. بو كىتاب عادتا پانتوركىزم مفكورەسىنى تشويق ايتك اوزرە يازىلىش كىيدىر. اوزمان حسين زاده على بىكە تماش ايدەرك، تورجىلىك حقنەدىكى قناعتلارنى اوكرەنىوردىم.

خلاصە، اون ىدى اون سىكز سىنەدىرى تورك ملتىك سوسىولوژىسىنى وپسىقولوژىسىنى تىقنىق ايچىن صرف ايتىدىكم مساعىنىك محصورلارنى قىمامك ايچىندە استىف ايدىلىش دورىوردى. بوللىرى ميدانە آتمق ايچىن يالكنز بروسىلەنك ظەورنىە احتىياج واردى. ايشتە، كىنج قىلمىردە عمر سيفالدىنىك باشلامش اولدىنىى مجاھدە بوسىلەنى احضار ايتىدى. فقط بن لسان مسئلەسىنى كافى كورمەيەرك تورجىلىكى بوتون مفكورەلەيە بوتون پروغرامىلە اورتەيە آتمق لازم كىدىكى دوشۇندىم. بوتون بوفىكرلرى احتوا ايدىن (توران) منظومەسىنى يازەرق كىنج قىلمىردە نشر ايتىدە. بومنظومە، تام زمانىندە انتشار ايتىشىدى.

چونىكە، عثمانلىچىلىقنى دىدە، اسلام اتحاد جىلغىنىدە مەلىك ايچىن تەلىكەل دوغەجنى كورەن كىنج روحلر قورتارىچى بومفكورە آرييورلدى. توران منظومەسى بومفكورەنىك ايلك قىويلجىمى ايدى. اوندن صوكرە، مەتاباً بومنظومە دەنى اساسلىرى شرح تەقىير ايتىكە اوغراشدم. توران منظومەسىندىن صوكرە، احمد حكمت بك (آلتون اوردو) مقالەسىنى نشر ايتىدى. استانبولە (تورك يوردى) مجموعەسىلە (تورك اوجاڭى) جىمىتى تشكىل ايتىدى. خالە خام (بى توران) ادلى رومانىلە تورجىلىكە بويوك برقىمت وىردى. حمدالله صبىجى بك تورجىلىكك فعال برزىسى اولدى، اسملىرى يوقايدە كىن ياخود كىمەن بوتون تورجىلر، كرك تورك يوردىدە كرك تورك اوجاغىندە برلشەرك برابر چالاشدىلر. كوربىلى زاده فؤاد بك (توركىيات) ساحەسىندە بىوك برمتبىجر وعالم اولدى. علمى اثرلەيە تورجىلىكى تنوير ايتىدى.

يعقوب قەدرى، يىجى كال، فالخ رفقى، رفىق خالە، رشاد نورى بكار كى نائىرل واورخان سىبى، فاروق نافەد، يوسف ضيا، حكمت ناظم، والا نورالدين بكار كى شاعىرل بى تورجىلەي كوزللىشىر. دىلر. مفىدە فرىد خانمەدە كرك قىمەتلى كىتابلەيە، كرك پارسەدىكى يوكسك قونفرانسلىلە تورجىلىكك يوكسەسىنە بىوك ھمتلر صرف ايتىدى.

تورجىلىك عالمى بويون او قەدر كىشىلە مشدركە بوساحەدە چالاشان صنەتكارلارلە علم اداملىرىنىك ھېسنىك اسملىرىنى صامىق جىلدلرلە كىتابلرە محتاجدىر. يالكنز تورك معمارلغىندە معمار كال بى اونوتماق

لازمدر. بوتون كىنج معمارلرلر تورجىلى اولەسىندە مومى ايلەك بىوك برتائىرى واردىر. مع مافىە، تورجىلىكك دائر بىتون بوحر كىتلر عقىم قالەجىدى، اكر توركلىرى تورجىلىك مفكورەسى اطرافىندە برلشەرك بىوك برانقراس تەلىكەسىندىن قورتارمە موفىق اولان بىوك بر داھى ظەور ايتەسەيدى! بويوك داھىنىك اسمى سوسىلەمكە حاجت يوق. بىتون جەھان بويون غازى مصطفى كال پاشا اسمى مقدس بركە عبد ايدرك ھران حرمتلە آقەندەدر. اولجە تورك ايدە، تورك ملتىك ھىچ بر موقىمى يوقىدى. بويون، ھرقى تورك كىدەر. بويون پراڭەكى حاجىت تورك حاجىتىدە، سياستەدە، حرىدە، اقتصاددە ھىپ تورك خلقى حاجىدەر، بوقدر قىلغى بىوك انقلابى بايان ذات تورجىلىكك كىيوك آدمىدەر. چونكە دوشونمك وسويلەمك قولايىدەر. فقط، بايقى وبالخاصە موفىقىتە نىجەلەندىر مەك چوق كوجىدەر.

ضىيا كرك آب

تەستى

«آيزىلقلر» مناسىبتىلە [۵]

روشن اشرفى

آھ نە كوزل، نە معنالى، نە علوى ايدى او «آيزىلق» كونلرى... او كونلردەكە، نىم كوز ياشلرم برشەيد قانى كى آقاردى؛ سنىك سىسكىدە كىنج يىككىلرلر نەرسەندىن بررەشە واردى واطر افزەدىكى چەرملر، ھىپ، ياقلا. شان بر الھى حادثەنىك علامەلرى كىيدى وھىر خطوۋەن ظفرلە ھىمىك اورتەسىندە ويا تەپەلە براوچوروم آرەسىندە تەلىكەلى بر آتلايشىدى. بر تەپە، براوچوروم... مەلىكە، وطن دىدىكىمىر، مجرد، بو ايكى شىدىن مەركب برسطىح مائىل دىكىمى ايدى؛ وىنە بونك ايچىن دىكىمىدىلە، بورادە جىيانك معناسى يوارلاقمىلە طيرمانمق اورتەسىندە او كوماز بر مجادەلەدن، صوكى كىمىز بر دىدىشەندەن و آراسىرا آلەرمىزك، دىزىلرمىز قانىلە بونالانان برامىد قاينىغانغىن عبارتدى؟

آھ نە كوزل، نە معنالى نە علوى ايدى او «آيزىلق» كونلرى، دىركن، ك زىادە او كونلرلر بو محتىلى طرفلارنى خاطرلايورم. ھانى، ھر آنە بىنەنىك جىكە كىدن بر سوارىيى آ كىدىرىنى؛ ھانى آقشام اوزەللى تارلا.

[۵] روشن اشرف بىكە بونام، ائىندە نشر ايتىدىكى برنثر مجموعەسىدەر.

لرندىن اولرىنە دونلرلر بر مەاجر قافلەسىنە بىكزەدىكى وھىر ساعىتك يا بر انتظار، يا بر وداع وياخود سادەجە بر قرە خبر ساعىتى اولدىنى كونلر يوقى ايدى، ايشتە، اونلرى خاطرلايورم، ھىپ اونلرى اوزلە. يورم. واقعا سنىك كىتابكەدە او كونلرلر ك آجى طادلرندىن، ك حاد الملىرە قەدر، او كونلرلر بوتون او «سرت وچىن» قونلرىنى تىكرار قانە قانە ايجىمك مەكىندەر؛ فقط نە يازىق كە روھىز آرتق «انزوا ايجىندەكى ندا» لره بىلە سىس ورمىە جىك قەدر صاغىدەر.

«چاك قايا» نىك، داللىرى «كىك سورولرىنى آ كىدىران» قىشلىق آغاچلرى آرەسىندىن تىكرار استانبولى تىخىلە مچاللك وارمى؛ نە مەكىن! بىكە، «مىنارلرى ايلغاز داغلرندەكى چاملر قەدر يوكسك» شەرك او كىندە او موزلرى صارصىلەرق، ھىچقەرە ھىچقەرە آغلایان تورك نقرىنى بىلە اونوتك؛ بىكە، اونك بو جوشقون عشقى بىلە، سكا، شىمىدى، چو جوقجە كورونە جىك قەدر ناپلەدر. بىليورم. اوزماندىن برى قاچ كره، اوزلەدىك برلرە قاووشىدقن صوكرە، ايجىكدن «بومىدى؟» دىك و بر «انكىسار خىال» بىكزەن بويكى دىكى كىمەسىيە آچمە جىسارت ايدەمدك. مادامكە، شىدا بر غربت يولجىسى ايدى؛ مادامكە، مثنوى شاعىرىنىك «نى» نەن دىھامىرق بر سىسلە «آيزىلقلردىن شكايت» ايتەسىنى بىلەك، سويلە، بوندن صوكرە ھانىكى دىيارك ھانىكى يارك حىسرتى چىكە جىكز؛ او ذاتاً موجودمىدەر؛ يوقسە روھىزك سلاقتى ايچىن، اونى يىكىدن ياراتمىقى لازم كە جىكدر؟ «روھىزك سلاقتى ايچىن» دىيورم: زىزا، يىكى بر حىسرت اودىلە. يانمايا جىق روھىك بزه لزومى يوقدر و تام بر وصالك غناسى اونك ايچىن بر ھىمىدەر.

توكلى دورك ك بىوك شاعىرى:

بىم كوكلم قىش كونى آج
قالان بىل كى محتاج ..

دىمەش؛ چونكە بوتون كوزل و يانىق شىلرلر مەنبى بو آچلقدەدر و بىلدىل دوغجە مطلقا صوصاجقدەر. تورك دھاسنىك يكانە الھام مەنبى «داعالە» دىدىكىمىز او علوى غمىدەر؛ لىكن كىتابكك اوتوزنجى صىفەسىندە ذ كر ايتك قەدر شناسلغىندە بولندىغك:

بن غربتە دىكلم
غربت بىم ايجىمدە ..

لسانیات

عربی و فارسی قواعدندن آسقلانش تورجه

از میر اقتصاد قونفره سنده موضوع بحث اولمش اولان لاتین حروفاتی مسئله سنده دائر بوجوهده [۱] بر مقاله ، و بوجوهده مسئله نك متممی اولق اوزده ، تورجه املا مسئله سی سرلوحه سیله بر مقاله [۲] و چکلرده آنقرده اجتماع ایتش اولان هیئت علمی نك تورک ایسلرده عربی و فارسی نك تدریسده دائر ویردی قرار مناسبتیه دیگر بر مقاله [۳] یازارق دوشوندکری ایضاح ایتدم .

بو زمینده یازیله جق باشقه بر شی قلمدیغی دوشونور ایکن ، بردنبره آنقرده دن بر حوادث کلدی . زونفولداق مبعونی طونه لی حامی نك تورک لسانیات عربی و فارسی قواعدندن تجریدی بیوک ملت مجلسنه تکلیف و تکلیفی تأییداً مجامعه بر قانون لایحه سی تقدیم ایتشدر . [۴]

طونه لی حلی بک تکلیفی حقنده مطالعه بیان ایتزدن اول ، قانون لایحه سنك متنی تدقیق ایتک ضروریدر .

لایحه صاحبی ، لایحه سنك دردنجی ماده سی بوجه زیر تثبیت ایتشدر :

« ماده ۴ - ایلك مکتبلرده ۱۳۴۲ ؛ اورتیه مکتبلرده ۱۳۴۴ ؛ یوکسک مکتبلرله هانکی بر درجه دهی علم مؤسسه لرده ۱۳۴۶ ییلندن صوکر ایالکیز تورجه قاعده لی متلری ، اصطلاحلری حاوی کتابلر قولانیله بیلیر »

بو ماده تدقیق ایدیله جک اولور ایسه ، کوسترلیدی تاریخلردن اعتباراً تورجه کتابلرمن ، یالکیز تورجه قاعده لی متیلری حاوی اولاجق وتورجه ده کثیرالاستعمال اولوب عربجه قاعده لره کوره یاییلان ترکیب اضافیلر ، ترکیب توصیفیلر ، حاللر ، تمیزلر ال و کذلک عجمجه قاعده لره کوره یاییلان ترکیب اضافیلر ، ترکیب توصیفیلر ، وصف ترکیبیلری ال بولنیه جی کی عربجه بر رساله اولان « بنا » نك قواعدیله یاییلان و تورجه نك قابلیت افاده سی واسع مقیاسده زینکینلشدیرن وقوتلشدیرن افعال . وتفعیل ، مفاعله ، انفعال ، افعال ، تفعیل ، تفاعل و استعمال وزنلرینک محصوللری بولنیه جقدر . بوله بر قانونک ، بر دقیقه ایچون اولسون ، قبولی فرض ایتدکن صوکره تطبیق نك نتیجه لرینی تدقیق ایتک قائده دن خالی دکلدر .

[۱] بی مجموعه ، نومرو ۷۹

[۲] بی مجموعه ، نومرو ۸۰

[۳] بی مجموعه ، نومرو ۸۳

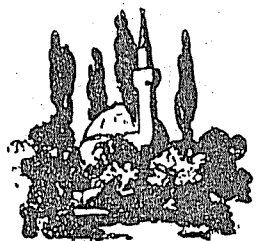
[۴] « اقدام » غزنه سی ، بوقانون لایحه سنك متنی ۲۹ آغستوس ۱۳۳۹ - ۱۹۲۳ تاریخی نسخه سنده نشر ایتشدر .

« مصراعلری بنم سکا سویله مک ایسته دیکم سرك الك بلیغ برافاده سی دکمیدر؟ وسن حسرت ایچین حسرت حاسنک بوتون سیالرنی بندن ای بیلمیورمیسک؟ سکا « مادام بوقدر سه وییور . سکا ، نهدن ایچنده اوطور میورسکده قارشیسنده دور میورسک؟ « دیه نلره بوا یکی مصراعله جواب ویرن سن دکمیسک؟ اوحالده نه ایچین ، ذاتاً سنده اولان برشیثی سکا ویرمهک چالیشهیم؟

یالکیز شونی سویله مک ایسترمکه ، او « آریلق » کونلری ، و صالدن صکره ، بنم ایچین ایکنجی بر تحسر منبعی اولدی . سکا شوسوزلری یازدیغم صیره ده « تاج الدین » محله - سنده کی اویمک پنجره سندن ایکی ییل اول بر کشیش حیاتی سوردیکمز « چاک قایا » ی کوریورم؟ براز دقتله باقسیم سنك اویکی ده کوره جکم؟ لکن نه یه یارار؟ بو آرتق سقاریه محاربه لری ائسانسده کی « چاک قایا » دکلدر . مادامکه جامسز اولالرده بر سیار قاریوله اوستنده تیر تیر تیرمه جکیز ؛ مادامکه صوک بهار باغلرنده طوبلادیغمز چالی چیرپی ایله تکرار آتشمزی کندیمز یاقه مایه جغز ؛ مادامکه آقشام اوزرلری قیزیل تپلردن مور وادیلره باقدیغمز زمان بعض عزیز یرلرک خیالتلرنی کوره میه جکیز ؛ مادام سن « صاری زیبک » تور کوسنی سویله دیکک ماهتابلی کیجه لرده نظر لرمنک هر تصادفی بر کریه آرزوسنی بیلدیرمه جک ، ها اوراده اولشمز ، هابوراده قالمشمز ، آرتق نه یه یارار ؟

ای « آریلقلر » شاعری ، سکا مین ایدرمکه ، وطن ده معشوقه لر کیدر : اوزاقکن ده اچوق سه ویاپر ، ده اچوق بوجه یاقیندر ... اگر عشقکی قابیکک اوستنده دائمی بر علو کی محافظه ایتک ایسترسه ک ، کندیکی اوکا هیچ قاووشماش عدایت و براق که ، صله یی ده ، داء الصله یی ده ایجاد ایدن مخیله ک ، بوصورتله ، حقیقتدن انتقام آلسین !

بمقوب قمری

ایلك مکتبلرک تحصیل مدتی درت سنه اولدیغنه نظرأ ۱۳۴۲ ده بوکی مکتبلره کیره ن طلبه ۱۴۴۵ سنه سنك تهایتنده تحضیاتی بیتیر . کذلک اورتیه مکتبلرک تحصیل مدتی یدی سنه اولدیغنه نظرأ ۱۴۴۴ ده بوکی مکتبلره کیره ن طلبه ۱۴۵۰ نهایتنده تحضیاتی بیتیر . بوحساب موجبه ۱۴۴۶ و ۱۴۵۱ سنه لرنده . ایلك و اورتیه مکتبلردن مأذون اولانلر - اسبی تورجه دن صرف نظرله - دکل اون ، بش ، ایکی عصر اول یازیلان تورجه حق بوکونی تورجه اثرلری آکلایمیه جکلدر . چونکه بو اثرلره بوکونی تورجه مزده قوللا - ندیغمز عربجه و عجمجه قاعده ل ایله یاییلان کله ل و جمله لر موجوددر . بو ، غایت بسیطدر .

ملت مجلسنه بوله بر لایحه ویریلر ایکن ، مملکت نك هر طرفنده بر طاقم شکایت اوزملری دویوروز : « مفاخریله منی طانییورزا ! مملکت من نه ایچون بیوک عالم ، متفکرلر ، اقتصادجیلر ، مورخلر ، فیلسوفلر ال یتشدر میور !! » بوشکاتلر محق اولقله برابر ، قول مجردده قالیور . چونکه اونو - دولیورکه مفاخر ملیه یی طانییه یلک عالم ، متفکر ، اقتصادجی ، مورخ ، فیلسوف ال یتشدرمه بیلک ایچون یوکسک بر عرفان لازمدر . یوکسک بر عرفان ، فکرک بتون تظاہراتی افاده ایدیه ییله جک عواملی جوق وزنکین برلسان ایله الده ایدیلر . شمدیکی یعنی السنه ثلثه نك قواعدندن مرکب لسانمز بوکا غیر کافی ایکن ، عجم عرب و عجم قواعدندن تجریدایدنلش تورجه بوشکاتلرله بیت ویره ییله جکی یعنی عرفان نك یوکسک لئسنه یاردم ایدیه جکی ؟ ! اصلاً زونفولداق ببعونک لایحه سنك قبولی ، رسا ، کری یه طوغری آتیه جق اک بیوک آدیمدر .

کرات ایله سویلیدیکم کی بن تورجه نك ساده - لشدیرلمسنه طرفدارم . عربجه بر ترکیب توصیفی یرینه تورجه بر ترکیب توصیفیک استعمال ایدلسنی کذلک « ارسال ایتک » یرینه « کوندرمک » کله سنك قولانیلسنی ایسترم . فقط تورجه قواعد کتایندن عربی و فارسی تراکیب توصیفیه ال قواعدیله ومثلاً « افعال » و « مفاعله » وزنلری ائانه سیله یاییلان « ارسال » و « مراسله » کله لرینک تام معنایینی بزه اوکرده دن عربجه قواعدک هیچ بروقت تبعیدینی عرفانمز ، سیاسی حیاتمز نامنه ایسته مم . عکسینی طلب ایتک ماضی موجودیتزی سوندیرمک و آتی سیاسی حیاتیزی تهلیکیه وضع ایتک ویمکدر .

علم ساحه سنده ایلرله مک آرزو ایدبوروز . ایلر له مک لاف ایله اولماز ، چالیشحق ایله اولور . اوروپالیلر بزه « سرك مدنیته خدمتکنز بوقدر » دیورلر . بنجه ، یاکش اولان اوروپالیلرک بو ادعاسنی جرح ایله عکسینی اثبات ایتک لازمدر . بوانبات کیغیتی ، سوزایله دکل فعلیات یعنی موجود اسنی ، بی یازمه و باصمه اثرلرمنی تدقیق ایتکله اولور . بو اثرلری آکلماق و تبعاتده بولنه بیلک ایچون